

DET DANSKE
SPROG- OG
LITTERATURSELSKAB

Aarhus Universitetsforlag

AARHUS UNIVERSITY PRESS

ISBN 978 87 7184 163 3
505 sider, hardback
Pris: 399,95 kr.
Udkommer 27. juni 2018

PRESSEKONTAKT:
Det Danske Sprog- og Litteraturselskab

Ledende redaktør:
Ebba Hjorth
Tlf.: 60 80 20 35
Mail: eh@dsl.dk

Direktør:
Karen Skovgaard-Petersen
Tlf.: 29 62 46 95
Mail: ksp@dsl.dk

Værket er finansieret af Carlsbergfondet

Pressemeddelelse

Ord for ord for ord

Dansk Sproghistorie 1-6

Redaktion: Ebba Hjorth, Henrik Galberg Jacobsen, Bent Jørgensen, Birgitte Jacobsen, Merete Korvenius Jørgensen og Laurids Kristian Fahl

“Øl smager nice” – Dansk sprog lever og har det godt

De færreste af os studser over sætningen *øl smager nice*. Det er helt o.k. at bruge engelske låneord som *nice* om noget der er behageligt. Men *øl* og *smager* er også ord vi har optaget i dansk. Bare langt tidligere. *Øl* er blandt de allerældste ord i dansk, mens vi fik *smage* fra nedertysk omkring år 1450. Ny bog i serien *Dansk Sproghistorie 1-6* udkommer i dag.

Dansk tilpasser sig nye tider, nye skikke og nye internationale relationer – hele tiden. Sprogens byggesten, ordene, er omdrejningspunktet i bind 2 af *Dansk Sproghistorie*, der har titlen *Ord for ord for ord*.

Hvordan har de skrevne ord gennem historien været stavet? Hvilke former for tegn – skråstreger, kommaer, punktummer eller andet – har vi før og efter bogtrykkerkunstens opfindelse brugt til adskillelse af ord og sætninger, og har der også i gammel tid været kommakrig i Danmark? Bogen fortæller om de enkelte lyde der har været brugt i udtalen af dansk gennem tiden, også før de første eksisterende lydoptagelser. Hvad er *det flade a*'s historie, og hvem har brugt det? Derudover er der kapitler om de tre hovedtyper af ord – arveord, låneord og fremmedord – og om hvordan vi har dannet og stadig kan danne nye ord ved sammensætning og afledning. Det særlige ordforråd i fagsprog, slang og sted- og personnavne behandles i særlige kapitler, og bogen bugner af eksempler på ord vi har lånt fra latin, tysk, fransk, engelsk, nyere indvandrersprog og flere andre sprog. Beskrivelsen af ordenes historie bygger på en lang række kilder – fra runeindskriften på *Skrydstrup-brakteaten* på næste side over *Jyske Lov* og Christian 4.s breve til moderne slang.

Om Dansk Sproghistorie 1-6

Dansk Sproghistorie 1-6 har flere end 80 eksperter som forfattere. Det er den første samlede beskrivelse af dansk siden 1968 – og den mest ambitiøse.

Bind 1 af *Dansk Sproghistorie*, *Dansk tager form*, udkom i november 2016. Her kan man blandt meget andet læse om hvordan dansk blev dansk, og om forskellige måder at beskrive sprog og skrive sproghistorie på. Man kan også få indblik i de mange forskellige slags skrifter vi har brugt og bruger i Danmark (fx runer, krøllede bogstaver, skrive-skrifter og skrifter i elektroniske medier).

Bind 3, *Bøjning og bygning*, rummer dels beskrivelse af udviklingen og forenklingen i tidens løb af ordenes *bøjning*, dels ordenes forskellige roller i opbygningen af sætninger (*syntaks*). Desuden fortælles *dialekternes* og *sociolekternes* historie, særtræk og udvikling i særskilte kapitler. Bindet forventes at udkomme i begyndelsen af 2019.

Bindene 4-6 er under redaktion. I bind 4, *Dansk i brug*, kan man læse om udbredte genrers sprogbrug, fx i love, biber og salmer, i ordsprog, i viser og sange og i talte, skrevne og elektroniske nyhedsmedier. Bind 5, *Dansk i samspil*, fortæller om det danske sprogs indflydelse ude i verden og om brugen af andre sprog i Danmark gennem historien. Indflydelsen på sproget fra markante danske forfatteres værker og fra oversættelser til dansk af klassisk litteratur er hovedtemaet i bind 6, *Forfatternes dansk*.

På *Dansk Sproghistories* hjemmeside, danskspoghistorie.dk, kan man finde oplysninger der supplerer den trykte bog. Ud over skriftligt materiale kan man her høre lydfiler med talt sprog, fx skuespillerinden Louise Phisters oplæsning fra 1904 af et par Holberg-monologer, og se billeder og relevante filmklip som fx Danmarks Radios julekalenderparodi *Yallahrup Færgeby* fra 2007.

Om *øl*, *smage* og *nice*

øl: Navneordet *øl* er blandt de allerældste ord i sproget. Det kendes i formen *alu* fra en runeindskrift på en brakteat, et smykkevedhæng, der dateres til perioden 450-540. Ordet *øl* hører til de danske arveord, ord der formentlig altid har eksisteret så længe dansk har kunnet kaldes et selvstændigt sprog.

smage: Udsagnsordet *smage* er, sammen med mængder af andre neder-tyske ord, indlånt omkring år 1450 i forbindelse med udstrakt handels-samkvem med og indvandring fra det nordtyske område. Ordet er altså ca. 1000 år yngre i dansk end *øl*. *Smage* fortrængte det gamle nordiske arveord *thævje* med samme betydning. Senere stak det nordiske ord næsen frem i dansk igen da ordet *tæfi* med betydningen 'næse for' i slutningen af 1800-tallet blev indlånt i dansk fra norsk.

nice: Tillægsordet *nice* med betydningen 'dejlig, god eller på anden måde tiltalende' er ad flere omgange i 1900-tallet indlånt fra engelsk, i starten af 1900-tallet også stavet *najs* eller *nejs* og udtalt med stød, så det rimede på *majs*. Udtalen er nu identisk med den engelske udtale, og ifølge *Den Danske Ordbog* benyttes ordet i dag især i talesprog og blandt yngre sprogbrugere. Ordet er i denne form en del af bølgen af nye en-gelske låneord der siden Anden Verdenskrig er optaget i dansk.

Illustrationer

Find billeder i trykklar kvalitet på dsl.dk/presse/billeder. Fx tegningen ovenfor af Skrydstrup-brakteat. Ordet *øl* i formen *alu* står spejlvendt langs kanten under hjortens hoved, og det skal læses fra højre mod venstre.

Om Det Danske Sprog- og Litteraturselskab

Det Danske Sprog- og Litteraturselskab (DSL) udgiver og dokumenterer dansk sprog og litteratur fra de ældste tider til i dag – i bogform og på nettet. Læs mere på dsl.dk.